

Sygn. akt III AUa 635/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 września 2016 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Michał Bober
Sędziowie:	SSA Grażyna Horbulewicz (spr.) SSA Bożena Grubba
Protokolant:	stażysta Anita Musijowska

po rozpoznaniu w dniu 21 września 2016 r. w Gdańsku

sprawy J. G.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o ustalenie istnienia ubezpieczeń społecznych

na skutek apelacji J. G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 stycznia 2016 r., sygn. akt IV U 1547/15

oddala apelację.

SSA Bożena Grubba SSA Michał Bober SSA Grażyna Horbulewicz

Sygn. akt III AUa 635/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 23 czerwca 2015 r., Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stwierdził, że J. G. z dniem 1 października 2007 r. przestał podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego.

W odwołaniu ubezpieczony wskazał, że organ rentowy błędnie przyjął, iż nie spełniał on wprowadzonego przez ustawodawcę wymogu 3-letniego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przed rozpoczęciem działalności gospodarczej, wskazując, że od 8 czerwca 2008 r., tj. po ustaniu stosunku pracy, wymieniony warunek spełniał.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 28 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie. Uzasadniając swoje stanowisko Sąd wskazał, że J. G., począwszy od 31 lipca 2002 r., prowadzi gospodarstwo rolne o pow. 1,76 ha, położone w miejscowości O., gm. C.. W związku z wykonywaną działalnością rolniczą, z dniem rozpoczęcia owej działalności, został on objęty ubezpieczeniem społecznym rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego.

Począwszy o dnia 1 września 2003 r. ubezpieczony prowadził pozarolniczą działalność gospodarczą – handel obwoźny, pod firmą (...), w związku z czym zmieniły warunki jego podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników.

J. G. zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej z dniem 29 grudnia 2004 r., w związku z czym zmieniły się zasady podlegania przez niego ubezpieczeniu społecznemu rolników.

W dniu 1 września 2005 r. ubezpieczony ponownie rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej.

W dniu 3 września 2007 r. J. G. podjął pracę w Firmie Budowlanej (...) w T.. Ubezpieczony był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy, na podstawie umowy o pracę do dnia 7 czerwca 2008 r.

J. G. aż do dnia wyroku nieprzerwanie prowadził działalność gospodarczą.

Istota sporu sprowadzała się do ustalenia, czy J. G. posiada tytuł do ubezpieczenia w ramach ubezpieczenia społecznego rolników, w związku ze świadczeniem przez niego w okresie od 3 września 2007 r. do 7 czerwca 2008 r. pracy, na podstawie umowy o pracę.

Powołując się na treść art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust.1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, Sąd podał, że rolniczy model ubezpieczenia społecznego ma charakter subsydiarny. Ubezpieczenia rolnicze, tak emerytalno-rentowe, jak i wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie, są formą zabezpieczenia społecznego tych tylko osób, które będąc rolnikiem, czy domownikiem rolnika, nie podlegają innemu ubezpieczeniu społecznemu. Wyjątek od powyższej zasady unormowany został w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, z treści którego wynika, że rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata, rozpocznie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpocznie współpracę przy prowadzeniu tej działalności, podlega nadal temu ubezpieczeniu w okresie prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy prowadzeniu tej działalności, jeżeli spełni łącznie postawione mu, szczegółowo w tym przepisie wymienione, warunki.

Regulacja art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ma charakter wyjątkowy i szczególny, co oznacza, że nie może być interpretowana rozszerzająco.

Mając na uwadze przedstawioną regulację przy uwzględnieniu poczynionych ustaleń faktycznych Sąd wskazał, że z chwilą podjęcia przez J. G. zatrudnienia na podstawie umowy o pracę i objęcia go w związku z tym powszechnym ubezpieczeniem społecznym, z mocy ustawy przestał on podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników. Restrykcyjny wymiar regulacji zawartej w art. 5a ustawy przejawia się nie tylko w tym, że wystąpienie innego tytułu ubezpieczenia powoduje ustanie ubezpieczenia rolniczego, ale prowadzi jednocześnie do przewartościowania przesłanki posiadania, co najmniej 3-letniego nieprzerwanego okresu ubezpieczenia. Rolnik, aby skorzystać z dobrodziejstwa art. 5a ust. 1 ustawy, musi bowiem ponownie uzbierać trzyletni staż ubezpieczeniowy (tak m.in. Sąd Apelacyjny w Białymstoku w uzasadnieniu wyroku z dnia 21 sierpnia 2013r., wydanego w sprawie III AUa 190/13).

W stosunku do ubezpieczonego prowadzącego, już po ustaniu z dniem 7 czerwca 2008 r. stosunku zatrudnienia, w dalszym ciągu założoną w 2005 r. działalność gospodarczą, wymagany przez ustawodawcę 3-letni okres podlegania pełnemu ubezpieczeniu rolniczemu, nie rozpoczął nawet swego biegu. Sytuacja taka zachodziłaby tylko wówczas, gdyby działalność rolnicza była jedyną sferą jego gospodarczej aktywności.

W kontekście powyższego, Sąd Okręgowy zaznaczył, że zgodnie z brzmieniem przepisów art. 7 i 16 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników warunkowane jest spełnieniem określonych przez ustawodawcę przesłanek, przy czym zaktualizowanie się ich wszystkich powoduje, że prawo takie powstaje, zaś w przypadku odpadnięcia choćby jednego z warunków – prawo wygasa. Rola organu rentowego ogranicza się w takiej sytuacji tylko do stwierdzenia określonego stanu prawnego. Wydana w takim przypadku decyzja organu rentowego ma charakter wyłącznie deklaratoryjny, co oznacza, że zaledwie nazywa ona istniejący stan prawny – nie tworzy uprawnień, ani ich nie zmienia (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 października 2008r., wydanym w sprawie III UK 47/08).

Jak wynika z powyższego ubezpieczony - w związku z uzyskaniem przez niego nowego tytułu ubezpieczenia społecznego, co organ rentowy wyłącznie opisał w wydanej wobec niego decyzji - przestał podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy prawa.

Z tych względów, Sąd I instancji, uznając decyzję pozwanego za uprawnioną, na mocy art. 477¹⁴ §1 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.

Apelację od wyroku wywiódł wnioskodawca zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, tj.:

1. art. 5a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez przyjęcie, że wystąpienie innego tytułu ubezpieczenia powoduje ustanie ubezpieczenia rolniczego i jednocześnie po ustaniu tego innego tytułu ubezpieczenia powstaje konieczność ponownego uzbierania trzyletniego stażu ubezpieczeniowego, podczas gdy ze wskazanego przepisu nie wynika, by trzyletni staż ubezpieczenia rolniczego winien przypadać bezpośrednio przed dniem podjęcia pozarolniczej działalności gospodarczej,

2. art. 2 Konstytucji RP poprzez naruszające zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa przyjęcie, że organ rentowy może nawet po upływie wielu lat od zmiany stanu faktycznego rzutującego na status ubezpieczeniowy wszcząć postępowanie w przedmiocie wydania decyzji dotyczącej podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Mając na uwadze powyższe skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołania oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, względnie o uchylene wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów procesu za I i II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Uzasadniając swoje stanowisko skarżący wskazał, że w jego ocenie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie zawiera wymogu, aby trzyletni staż ubezpieczenia społecznego przypadał bezpośrednio przed dniem rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej. A skoro tak, to w niniejszej sprawie bezsprzecznie istniała podstawa do powrotu do statusu rolniczego ubezpieczenia społecznego po okresie wykonywania przez ubezpieczonego pracy na podstawie umowy o pracę, przy stałym wykonywaniu przez ubezpieczonego pozarolniczej działalności gospodarczej. Po okresie, w którym ubezpieczony nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników tj. od 1 października 2007 r. do czerwca 2008 r., powrócił on do statusu ubezpieczonego w ramach ubezpieczenia społecznego rolników, ponieważ nadal spełniał wymagania, jakim odpowiadał w chwili uprzedniego nabycia prawa do tego ubezpieczenia. Ubezpieczony legitymował się bowiem trzyletnim okresem ubezpieczenia rolniczego przed rozpoczęciem prowadzenia działalności gospodarczej. Ubezpieczony po upływie okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno - rentowemu, spełniał przesłanki wynikające z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Przepis art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników wymaga od rolnika prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą, który chciałby z tytułu tej działalności podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników, między innymi spełnienia warunku, aby przed podjęciem tej działalności podlegał on ubezpieczeniu rolniczemu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata. Brak jest

natomiast w przepisie dodatkowego zastrzeżenia, aby okres ten przypadał bezpośrednio przed podjęciem działalności gospodarczej.

Dodatkowo, wnioskodawca wskazał, że wydanie decyzji dotyczącej ustania ubezpieczenia rolniczego po wielu latach od zaistnienia stanu faktycznego skutkującego zmianą statutu ubezpieczeniowego, mimo że organ rentowy miał wiedzę dotyczącą tej zmiany, godzi w zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, wynikającą z art. 2 Konstytucji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy nie zasługuje na uwzględnienie.

Istota sporu w analizowanej sprawie sprowadzała się do ustalenia, czy Zakład Ubezpieczeń Społecznych zasadnie wyłączył J. G. z ubezpieczenia społecznego rolników począwszy od 1 października 2007 r. wobec objęcia go obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym z tytułu zatrudnienia.

Rozważając powyższą kwestię w kontekście zarzutów zawartych w wywiedzionej przez pełnomocnika wnioskodawcy apelacji, Sąd Apelacyjny w całej rozciągłości podzielił i przyjął za własne ustalenia Sądu Okręgowego, co do opisanego przezeń stanu faktycznego, jak również podzielił ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego. W ocenie instancji odwoławczej Sąd ten dokonał również trafnej interpretacji przepisów mających zastosowanie w niniejszej sprawie, co z kolei czyni zbytecznym ponowne przytaczanie ustaleń oraz szczegółowych rozważań zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, zwłaszcza, że apelacja nie zawiera zarzutów dotyczących ustaleń faktycznych. Skarżący nie podjął również szczegółowej polemiki z rozważaniami prawnymi dokonanyymi przez Sąd pierwszej instancji (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 listopada 1998 r., I PKN 339/98, OSNAPiUS 1999, Nr 24, poz. 776, postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 1997 r., II UKN 61/97, OSNAPiUS 1998, Nr 3, poz. 104).

Jak ustalił Sąd Okręgowy, wnioskodawca podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy począwszy od 31 lipca 2002 r.

W dniu 1 września 2005 r. J. G. rozpoczął prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej, co jednakowoż pozostało bez wpływu na jego tytuł ubezpieczenia rolniczego, któremu podlegał nadal, spełniając warunki określone w art. 5a ustawy.

W okresie od 3 września 2007 r. do 7 czerwca 2008 r. ubezpieczony był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Firmie Budowlanej (...) w T.. W okresie zatrudnienia wnioskodawca nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników, albowiem - jak wynika z art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników - ubezpieczeniu społecznemu rolników podlega z mocy ustawy rolnik lub domownik rolnika, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny - jeżeli nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Przepisy te przewidują, że rolnicze ubezpieczenie emerytalno - rentowe, wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie nie ma zastosowania, gdy rolnik lub domownik podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu. Jedynym wyjątek od tej reguły przewidziano w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, zgodnie z którym rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej 3 lata, rozpocznie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej lub rozpocznie współpracę przy prowadzeniu tej działalności, podlega nadal temu ubezpieczeniu w okresie prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy prowadzeniu tej działalności, jeżeli złoży w Kasie oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy tej działalności; nadal prowadzi działalność rolniczą lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym, obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego, lub w dziale specjalnym oraz nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym.

Powołany przepis - na co zwracał już uwagę w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd I instancji - nie może być interpretowany rozszerzająco. Przepis ten konsekwentnie przyjmuje, że wybór rolniczego ubezpieczenia społecznego uzależniony jest od uprzedniego stażu w ubezpieczeniu społecznym rolników. Spełnienie tej przesłanki zakłada istnienie sekwencyjności zdarzeń. Najpierw muszą zaistnieć podstawy do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników, a dopiero następnie ma nastąpić rozpoczęcie prowadzenia działalności pozarolniczej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2005 r., II UK 41/05, OSNP 2006, nr 15-16, poz. 250). Pomiędzy tymi granicznymi zdarzeniami rolnik powinien podlegać nieprzerwanie ubezpieczeniu przez okres przynajmniej 3 lat. Nadto ubezpieczenie rolnicze nie może zostać przerwane. Niezachowanie tego warunku oznacza, że rolnik obowiązany jest ponownie zbierać trzyletni okres warunkujący wybór rodzaju ubezpieczenia. Gramatyczna wykładnia art. 5a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników - jak wyjaśniał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w uzasadnieniu wyroku z dnia 21 sierpnia 2013 r. (III AUa 190/13, LEX nr 1356476) - upoważnia do postawienia tezy, że trzyletni staż ubezpieczenia rolniczego powinien przypadać bezpośrednio przed dniem rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2008 r., II UK 304/07, LEX nr 818834, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1998 r., II UKN 343/98, OSNAPiUS 1999, Nr 2, poz. 74, wyrok SA w Białymstoku z dnia 6 lutego 2001 r., III AUa 935/00, OSA 2001, Nr 9, poz. 33). Restrykcyjny wymiar regulacji zawartej w art. 5a ustawy przejawia się w tym, że wystąpienie innego tytułu ubezpieczenia nie oznacza wyłącznie ustania ubezpieczenia rolniczego. Na gruncie tego przepisu dochodzi w tym przypadku do przewartościowania przesłanki posiadania, co najmniej 3 letniego nieprzerwanego okresu ubezpieczenia. Rolnik, aby skorzystać z dobrodziejstwa art. 5a ust. 1 ustawy jest zatem zobowiązany ponownie zbierać trzyletni staż ubezpieczeniowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2008 r., III UK 47/08, OSNP 2010, nr 5-6, poz. 80).

Przekładając powyższe rozważania prawne na grunt analizowanej sprawy oczywistym jest, że decyzja pozwanego, zaskarżona w niniejszym postępowaniu, odpowiada prawu.

Jak zasadnie bowiem wskazał organ ubezpieczeniowy J. G. prowadzący jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą i kontynuujący ubezpieczenie rolnicze w warunkach określonych w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, utracił tytuł do dalszego pozostawania w tym ubezpieczeniu na skutek objęcia go obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tytułu zatrudnienia i nie ma możliwości „powrotu” do ubezpieczenia rolniczego po zakończeniu zatrudnienia. Wnioskodawca, będąc w okresie od 3 września 2007 r. do 7 czerwca 2008 r. objęty innym ubezpieczeniem społecznym, przestał podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy, niezależnie od tego, że wcześniej spełniał przewidziane w art. 5a ustawy warunki do pozostania w tym ubezpieczeniu i ubezpieczenie to kontynuował. Wykluczenie możliwości „powrotu” do ubezpieczenia rolniczego wnioskodawcy wynika bezpośrednio z brzmienia art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Przepis ten posługuje się bowiem sformułowaniem „podlega nadal temu ubezpieczeniu”, które oznacza nieprzerwaną kontynuację ubezpieczenia rolniczego. Ponowne włączenie do tego ubezpieczenia rolnika, który został z niego wyłączony w związku z podleganiem innemu ubezpieczeniu społecznemu, uwarunkowane jest ponownym spełnieniem warunków określonych w art. 5a ustawy. W rezultacie, po zakończeniu tytułu podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu w związku z wykonywaniem - jak w analizowanym przypadku - pracy na podstawie umowy o pracę, wnioskodawca prowadzący nadal pozarolniczą działalność gospodarczą podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu tej działalności na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t. jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 963), co powoduje wykluczenie podlegania przez niego ubezpieczeniu rolniczemu stosownie do art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2008 r. III UK 47/08, OSNP 2010/5-6/80).

W kontekście tak poczynionych ustaleń, za nieuprawniony uznać należało podniesiony przez skarżącego zarzut naruszenia art. 2 Konstytucji RP poprzez naruszające zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa przyjęcie, że organ rentowy może nawet po upływie wielu lat od zmiany stanu faktycznego rzutującego na status ubezpieczeniowy wszcząć postępowanie w przedmiocie wydania decyzji dotyczącej podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Zważyć bowiem trzeba, że bezsprzecznie pozwany dysponuje wiedzą na temat obowiązujących przepisów i mógł - wobec posiadanych informacji na temat zmiany statusu ubezpieczonego

wynikającego z zawarcia umowy o pracę oraz podjęcia prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej – poinformować wnioskodawcę o tym, że zostaje wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników co najmniej w 2007 roku, niemniej jednak tak postrzeganego zachowania organu rentowego nie można uznać za jednoznaczne ze złamaniem zasady zaufania obywatela do państwa. Podkreśli trzeba, że ubezpieczony również ma możliwość wglądu w obowiązujące przepisy, a nadto był pouczany przez Prezesa KRUS o okolicznościach, które mogą powodować ustanie ubezpieczenia społecznego, stąd w jego zakresie również leżało poczynienie odpowiednich kroków, które zmierzałyby do zapobieżenia takiemu stanowi rzeczy. Jeśli zaś tego nie uczynił, to aktualnie powoływanie się na naruszenie przez KRUS jego gwarancji konstytucyjnych uznać należy za nieuprawnione.

Mając na uwadze poczynione ustalenia i rozważania, podzielając stanowisko Sądu I instancji i uznając apelację wnioskodawcy za niezasadną, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

SSA Michał Bober SSA Grażyna Horbulewicz SSA Bożena Grubba